

HECE

ISSN 1301-210X

AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ YIL 15 SAYI:180 ARALIK 2011

Dosya: *Şiir* 2011

Ahmet Yıldız'la Etnisizm, Milliyetçilik,
Türk Ulus İnşa Pratiği... Üzerine Söyleşi

- Ömer Erdem *Çöpleri Topluyorlar*
- Celâl Fedai *En Güzelleri Gelmediler Daba*
- Ali Emre *100 Temel Eser'den*
- Turan Koç *Yabya Kemal'in Şiir Estetiği-1*
- Ömer Aksay *Hölderlin'den İnsanoğlunun Arz Üzerindeki Epik Sürgünlüğüne*
- Ali K. Metin *Devriye*
- Mustafa Zeki Çıraklı *Anlatıbilim Yazıları*

180

EDEBİYATIN DİLİ ÇÖZÜLDÜ!



Prof. Dr. Turan Karataş
13,5X21 cm / 654 Syf.
25 TL

Roman, hikâye, makale ya da şiir...
Hangi edebî türü okursanız okuyun;
okuduğunuzu doğru ve eksiksiz anlamak için,
eski ve yeni tüm edebî terimleri bir araya getiren
bu başvuru kaynağına mutlaka sahip olun.

EDEBİYAT GÜNDEMİ

- Hüseyin Su/*Dilin Kemiği* 3
Necati Mert/*Üslup* 5
Murat Erol/*Paylaşılmayan Kapak ya da Yeni Bir Şiddet Türü* 6
Lütfi Bergen/*Varlık, Ğ, Birikim Dergileri ve Geleneksel Kadına Dair* 7
Kenan Alpay/*Ākif Tartışması' nı Tuhaf Sayan Bir Anadoluçuluk Güzellemesi* 13

TAKİP MESAFESİ

- Ahmet Yıldız' la Etnisizm, Milliyetçilik, Türk Ulus İnşa Pratiği ve
Bunun Edebiyata Düşen Gölgesi Üzerine 17
Zeynep Arkan/*Şair Artık Çevrimiçi* 23
Kendini Tek Cümleyle Tanımlamaya Hazır mısın Herhangi Biri? 25
Hasan Aycın/*Çizgi* 26
Ömer Erdem/*Çöpleri Topluyorlar* 27
Celâl Fedai/*En Güzelleri Gelmediler Daha* 28
Ali Emre/*100 Temel Eser' den* 29
Gökhan Arslan/*Ölmeden Önce Görülmesi Gereken On Şehir* 30
Mustafa Köneçoğlu/*Yaşamak Riski* 31
Mustafa Uçurum/*Dünya Pranga* 32
Şenol Korkut/*İlkokul* 33
Ayşe Sevim/*Bomba* 34
Yahya Kurtkaya/*Sağır Pusula* 35
Atilla Mülayim/*Kolum Acısa Aşk Kaldırıldı* 36
Mehmet Solak/*Senden Geriye* 37
İlhan Kayhan/*Gittiler* 39
Turan Koç/*Yahya Kemal' in Şiir Estetiği-1* 41
Ömer Aksay/*Hölderlin' den İnsanoğlunun Arz Üzerindeki Epik Sürgünlüğüne* 49
Ali K. Metin/*Devriye* 59
Mustafa Zeki Çıraklı/*Anlatıbilim Yazuları* 64
Merve Koçak Kurt/*Hikâyesin de...* 69

DOSYA

ŞİİR 2011

- Hayriye Ünal/*Ateşin Oğlu* 75
M. Fatih Kutun/*Hadis Kuşlarından Ne Haber Vardır?* 81
Gökhan Arslan/*Dağdaki Emirler: Enis Akın Şiirinde Karşıtlıklar İklimi* 84
Hasan Yurtoğlu/*Başkasıyla Karıştırma!* 87
Vural Kaya/*Orhan Alkaya' nın Yedinci Altısı* 91
Mehmet Sümer/*İlhan Berk' in Çiğnenmiş Gül' ü* 93
Yahya Kurtkaya/*Emanettir Sessiz Harflerin Yükü Bize* 96
Mustafa Köneçoğlu/*Bir Üzgünlük Kitabı Olarak Benden Sana Yamalı* 100
Osman Söğüt/*"Sonu Zor" Şiirler* 103
Suzan Sarı/*Şiirden Fiil Yapan Eki Yazmak* 106
Bülent Parlak/*Atım Elleriyle Öldüren* 109
Sümeyye Betül Karakaya/*Şairin Manevrası: Kaynama Noktası* 111
Ali Emre/*Yerinden Edilmişliğin Şiirleri: Kopuk ve Beş Diyalog* 115
Mustafa Uçurum/*İnsanı Aşan Kan* 118
Hasan Harmancı/*Hafta İçi Öğleden Sonraları Ahmet Babayla* 120
Canan Olpak Koç/*İki Bayram Arası Bayram Tarifi* 124
Hatice Bildirici/*Bir Zamanlar Anadolu' da* 131
Mustafa Şerif Onaran/*Dağlarca' nın Geceleri* 136

KİTAPLIK

- Selim Somuncu/*Çağdaş Mesnevinin Peşinde* 141
Yusuf Turan Günaydın/*Fotoğraf ve Gravürlerle Trabzon Şehrengizi* 142
Ali Enis/*Hakk' ın Nuruna Mirac* 143

HECE

AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ
ISSN 1301-210X

YIL: 15 SAYI: 180
ARALIK 2011
(Her ayın birinde yayımlanır.)

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd.Şti. Adına
Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri

Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

İletişim

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr

e-mail: hece@hece.com.tr

P.K. 79 Yenışehir/Ankara

Dizgi-Düzeltilti: Hece

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20
K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No: 85/2
İskitler/ ANKARA

2011 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 90 TL.

Kurumlar İçin: 200 TL.

Yurt Dışı: 150 Euro

Posta Çeki: 149582

Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri
verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 30.11.2011

HÜSEYİN SU

DİLİN KEMİĞİ

Dilin kemiği yoktur elbette, olmasını da kimse arzu etmez. Dilimizin kemiği olmasa da sözün sahibinin söylediklerinden sorumlu olması, söylerken ve yazarken sorumluluk duygusunu gözardı etmemesi gerekir. Söylediğimiz sözle, yazdığımız yazıyla ifade etmeye çalıştığımız düşüncelerimizin erimini hesabetmek durumundayız. Bu nedenle dilin kemiği olmasa da sorumluluğu çok büyüktür. Bazen dinlediğimiz bir söz, okuduğumuz bir yazı karşısında, insanların nasıl da böylesine hiçbir anlam sınırına aldırmadan, uluorta konuşup yazdığına şaşırıp kalır, sonra da; nasıl olsa dilin kemiği yok... deriz. Sözle ve yazıyla nasıl haksızlık yapıldığını, ölçsüzlüğü gördüğümüzü ve bu duruma üzüldüğümüzü belirtiriz. Hele hele bu durum, edebiyat, sanat gibi inceliklerin, duyarlılıkların dilin temel dokusunu oluşturduğu alanlarda vaki oluyorsa, kuşkusuz dil, daha da yaralayıcı oluyor. Ne yazık ki edebiyat ve sanat ortamlarında bu durumla daha çok karşılaşırız.

Sincan İstasyonu dergisinin Ekim 2011 (50.) sayısında Abdullah Şevki'nin, edebiyat dergilerinin dosya ve soruşturmalarıyla ilgili yazısını okuduğumda, ölçsüz bir dille karşılaştığımı düşündüm ve ister istemez, dilin kemiği yok nasıl olsa... dedim. Yazarın, dergilerin dosya yapma geleneğini, yöntemini benimsemediği ve eleştirdiği için değil elbette. Kimi yazar ve okurlar da dosyasız dergi sever ya da farklı dosyalar düşünür ve tasarlar. Gönünde yatanla uyuşmayı beğenmeyip de eleştiren bir yazarın ve okurun beğeni ve eleştiri hakkını elinden almaya kimse nin hakkı yoktur. Abdullah Şevki de zaten; "Dergilerin her sayıda bir dosya oluşturmalarını pek ciddi bir etkinlik olarak göremiyorum." diyor. Kimi okur ve yazarlar da dergilerin özellikle dosyalarıyla



**EDEBİYAT
GÜNDEMİ**



ilgileniyor ve eski sayıları dosya konuları için arıyor. *Hece* dergisinin dosyalı sayılarının okur ve yazarlarca aranışından biliyoruz bunu. Bu insanların edebiyat ilgilerini *ciddi bir etkinlik* olarak görmemek gibi bir hakkımız da yoktur. Abdullah Şevki de görebildiğimiz kadarıyla birçok derginin dosyalarında ve soruşturmalarında yazıyor; *Hece* dergisinin de özel sayılarında, dosyalarında, sanırım bazı soruşturmalarında da yazdı; hem kendisinin hem de kendisiyle birlikte bu dosyalarda yazan insanların emeklerini (sözümüz meclisten dışarı) *zırvalık* olarak gördüğünü söylemek istemiyordur sanırım.

Uçları açık bir göreceli durumdan söz etmediğimi belirlemek isterim. Sorunun gelip *dil'e*, hatta *dilin kemiği'ne* dayandığını söylemeye çalışıyorum yalnızca. Çünkü Abdullah Şevki, daha yazısının ilk cümlesinde konuyu edebiyat dilinin dışına itiyor ve dergilerin dosya hazırlamalarını *zırvalık* olarak tanımlıyor. Bir şair, bir yazar, bir edebiyat eylemini eleştirirken edebiyat dili ve kavramlarıyla konuşması gerekmez mi? Abdullah Şevki, yazısının genelinde de (*Hece* dergisini tanımlarken de yaptığı gibi) aynı *buyurgan* ve *parmak sallayan* dili kullanıyor. Ekranlardaki tartışma programlarında konuşan emekli generallerin o müstağni, buyurgan ve parmak sallayan dillerini ve üsluplarını hatırlatıyor okura. İnsan ister istemez, indir o parmağını, demek istiyor. Kaleminin ucuyla edebiyat dünyasını ayırıyor, birleştiriyor, düzenliyor ve uluorta, bilip bilmeden tanımlıyor. Bütün edebiyat eylemlerini böyle bir dille değil, ancak edebiyat diliyle konuşup tartışabiliriz; tartışmalıyız. Kuşkusuz daha yararlı olacaktır böylesi.

Bu dil yalnızca buyurgan değil, sorumsuz da. Abdullah Şevki *Hece* dergisinden söz ederken şöyle tanımlıyor: "... İslâmcı-milliyetçi-muhafazakâr ..." Abdullah Şevki'nin *Hece*, *Heceöykü* dergilerini ve *Hece Yayınlarını* hiç tanımadığını ve bil-

mediğini söylemek gerekir hemen; ancak her iki dergide de şiirleri, yazıları, öyküleri yayımlanmış, *Hece Yayınları* için de iki kitap çevirmiş, neredeyse aileden bir yazar ve çevirmen olduğunu düşününce söylemeye bunu dilimiz varmıyor. Bu kurumların sorumlularını tanır. Oturup konuşmuşluğu da var. Düşünce dünyamızı, siyasal algımızı ve duruşumuzu, edebiyat görünümümüzü, inançlarımızı, nerede durduğumuzu ayrıntılarıyla olmasa da bilir. Bu durumda böyle bir tanımlama yapmasını nasıl anlamak gerekir? İslâmcı tanımını, bizim bu konuda ne düşündüğümüzü ve tartışmaları bilmediği için müslüman olduğumuzu kastederek yaptığını farzedelim bir an; peki *milliyetçi ve muhafazakâr* ne demek? Bir insan elbette milliyetçi de olabilir, muhafazakâr da. O insan bunu onur da kabul edebilir. Milliyetçi olmayan bir insanı böyle tanımlamaksa en azından hakarettir. Biz de Abdullah Şevki'nin bu tanımlamasını bir hakaret olarak anlıyoruz. Bunu tartışmaya da gerek görmüyor ve olsa olsa sözü sahibine iade etmek gerekir, diye düşünüyoruz. *Hece* dergisini yayımlayan insanlar, kendilerini milliyetçi olarak mı tanımlıyorlar; böyle bir sanat, edebiyat ve düşünsel anlayışları ve duruşları mı var da Abdullah Şevki bu yanılgıya kapılıyor? On beş yıldan beri *Hece* dergisinin 180, *Heceöykü* dergisinin 48 sayısından oluşan 70 cildi, yirmi üç özel sayısı ve *Hece Yayınlarının* 250 kitabıyla Doğu'dan Batı'ya yeryüzü birikimine açık bir edebiyat, sanat, kültür ve düşünce eylemini milliyetçi ve muhafazakâr olarak tanımlamak bir enkelektüel, aydın ve yazarın vicdanının kaldıramayacağı yük değil midir? Aynı yazıda başka dergilerden de söz ediyor yazar ama onları bu tür sıfatlarla tanımlamıyor her nedense. Abdullah Şevki görmüyor da değil *Hece*'nin kurumsal birikimini ve doğru söylüyor: Elbette *dergimizle*, *yayınlarmızla inandıklarımızın bir kütüphanesini oluşturur-*

yor ve gelecek kuşaklara bir kalıt olarak bırakmaya çalışıyoruz; ama sandığı gibi batı kökenleriyle birlikte değil, evrensel birikimle birlikte... Abdullah Şevki'nin yanıldığı bir husus daha var; kendi yatağında sessizce ve etkisizce akan Hece değil, bilinçle, ısrarla oluşturduğu kendi yatağında geleceğe konuşan, derinden, güvenli ve etkileyici bir şekilde akan Hece!..

Hem Abdullah Şevki'nin hem de bu tartışma dolayısıyla ilgilenenlerin yanılgılarını, kaygılarını gidermek için Hece ve Heceöykü dergilerinin, Hece Yayınlarının kurumsal kimliğine ilişkin bazı doğru tanımları vermek isterim. Bu edebiyat ve düşünce eylemini inançları ve dünya görüşleri İslâm olan insanlar yürütüyor. Hece, siyasal duruşu ve kavrayışı itibarıyla de milliyetçi ve muhafazakâr değil, devrimci bir edebiyat eylemidir. Bir arkadaşımızın dizesiyle söyleyelim: *Antenlerimiz evrensel ayardır* bizim. Nuri Pakdil'in, *Edebiyat* dergisi için yaptığı tanımlamayı biz de Hece'nin kurumsal kimliği için onurla ve rahatlıkla yapabiliriz: Devrimci, karşınamalı ve karşısömürgeci bir edebiyat ve sanat eylemi!..

NECATİ MERT

ÜSLUP

Refik Halit'e göre, dil mutfağa, yazı yazmak reçel kaynatmaya, eser reçele, düşünce de reçeldeki öze benzer. "Peki, üslup nedir?" Ortada çilek sepeti var diyelim, içinden iri, diri, pürüzsüz olanları seçiyorsunuz. İşte bu seçme işine de "üslup" diyor üstat. Üslupsuzluğu tarifi de şöyle: "Rastgele yaralı, bereli, ezik, geçkin, mayhoş olanları, yarı ayıklayarak, kum, kir içinde şekere atı atıvermek."

Reçel nasıl yapılır? Bu öğrenilir. Hatta üslubun şart olduğu, üslupsuz olunamayacağı da. Ama üslup ne öğretilir ne öğrenilebilir. Yemek kitaplarının ve dilbil-

gisinin verdikleri, reçele ve dile dair adeta kalıplardır. Olmazsa olmazlardır. Üslup ise kişiye özgü bir dil dünyasıdır. Bu öğretilmez. Kişi, bunu kendi başına kazanır. İki kişi, aynı bahçenin, dahası aynı sepetin çileklerinden hem de göz kırpsıları en çapkınca olanları seçerek kaynatmaya koyulsunlar, reçelleri yine de birbirinin aynı olmaz. Üslup kişiliktir çünkü. Eskilerin sözüyle: "Üslub-i beyan aynıyle insandır."

Çileğin yaralısı, berelisi olur ve bunlar reçele gelmez. Dilin çilekleri de kelimeler. Fakat bir ihtiyaçla uydurulup yaratılmış, kullanıma sokulmuşlardır; bu yüzden hiçbir kelime çilek atar gibi atılmaz. Hepsî mübarektir. Küfür dahil. Argo dahil. Yeter ki yerli yerinde kullanılsınlar. Yani seçme işi uygunluk üzerinden yapılır dilde.

Dükkândayım. Telefon. Bir öğretmen arkadaş. "Ağbi, dükkânda mısın, değil misin, bunu öğrenmek için aradım" dedi, çıkmadığımı anlayınca, aramızda teklif tekellüf yok, şeddeli ekledi: "Bekle, hemmen geliyorum." Saat üçtü. Bekliyorum. Yok. On beş dakika, yarım saat, bir saat. Öfkelenim. Beklemeyeyim, gideyim diyorum; yaramaz tarafım ise paçamdan çekiyor: "Otur, fırçanı at!" Tam beşi çeyrek geçe geldi. İkinci civarı simit bizim dükkânın rutindir, elinde simitler vardı. Fakat yumuşatmaya yetmedi. "Nerdesin yav? İki saati geçti!" dedim. "Ağbi simit almak için uğradım, ondan" dedi. Bakım, şaka mı yapıyor diye. Yoo! Ciddi. Simitçiyi, kabul edilir gerekçe sayıyor. Söylendim: "Bana bak! Fırını sen açsan, yakasan, hamuru sen tutsan, simidi de sen pişirsen yine iki saati bulmaz." Ne demesi lazım? "Ağbi özür dilerim!" Hem de makul bir açıklamayla: "Gelen oldu, okuldan ayrılamadım, haber de veremedim" gibi. O ne dedi? "Ağbi, sen yanık simit seviyorsun ya, yanık simit bekledim." Arapların dediğince: "Eyne's-serâ ve's Süreyya!" Yani ki: Yer nerde, Süreyya yıldızı nerde? Türkçesi de var ya, buraya yakışmaz, rastlaştığımızda özel söylerim.

“Terbiye” anlamında üslup, karşınızdakinin tutarlı, mantıklı olmasıyla mümkün. Değilse, hale uygun yeni bir dil bulmak zorundasınız. Kelimelerinizi ona göre seçmelisiniz. Yani işiniz yine seçmek. Bu da üsluptur.

Enver Aytekin tanıdığım üsluplu insanların önde gidenlerindendi. Dil hakkındaki ilk sağlam bilgilerimi onun yayımladığı “Marksizm ve Dil”den edindim. Yazarı Stalin. Cenap Karakaya’nın bir önsözü vardır başta, Türkçe üzerine, Attılâ İlhan yazmış sanırsınız. Neyse... Enver Ağbi, dil dışına çıkmışlığın da bir dil olduğuna inanırdı. Bir gün, konuşuyoruz, doğrusu, o anlatıyor, ben dinliyorum. “Hoca!” dedi Enver Ağbi, “Kavgaya bazen kaçınılmaz olur.” Nasıl baktysam! Açıkladı: “Söylersin dinlemez. Gösterirsin bakmaz. Uzatarsın tutmaz. Gidersin kaçır. Dolaylıdan, imadan zaten hiç anlamaz. Bütün kapılar kapanmış. N’apacaksın kavgaya etmekten başka?”

30’lu yılların mahallesinden, babamların yaşıtı birini anlatırlar: Topa meraklıymış. Üstünde yeni, ayağında iskarpin var demez dalarmış top gördü mü. Baba, varidatı olan bir baba, her hafta giydirip kuşandırabilir isterse, ama topun itibarı yok henüz, çocuğa hayta gözüyle bakılıyor, hep öyle kalacağından korkuluyor. Bir akşam, arkadaşlarıyla bermutat yine oyundayken çocuk, peder efendi dönmüş dirseği, görmüş hayırsızı, mintanı dağılmış, ayağında da bayramlıklar, kim bilir kaçınıcıdır bu, seslenmiş: “Bre düzrü! Ayağındakiler ne? Top için mi onlar?” Bırakmış mı koşmayı bizimki, çıkarmış mı iskarpinleri, “Bunlar için mi konuşuyorsun?” deyip bir birini, bir birini peş peşe postalamış mı, bir de sinkafı kalay geçmiş mi! Yalnayak dönmüş yine oyuna.

Buyurun, buradan yakın şimdi!

Edward Said, İsrail’in yaptığı duvara Filistinli gençlerle birlikte taş attığında aleyhine çok yazıldı, söylendi. Yazar ve

akademisyen ya, yaptığı yakışsızdı, üslupsuzdu. Terbiye dışıydı. Öyle görüldü. Hayır! Bu da üsluptur. Bazen kaçınılmaz olur. Said’de olduğu gibi.

MURAT EROL

PAYLAŞILAMAYAN KAPAK YA DA YENİ BİR ŞİDDET TÜRÜ

En baştan anlatmalıyım. Hece’nin Eylül ve Ekim aylarındaki kapak konusu olarak “entelektüel şiddet” belirlenmişti. Eylül sayısında (177) Murat Erol “Entelektüel Şiddet’i Düşünmek”, Lütfi Bergen “Sözden Söyleme: Entelektüel ve Saldırı”, Necip Tosun “Entelektüel Şiddet ve Bir İmha Aracı Olarak Yazı”, Cemal Şakar “Organik Entelektüellerin Yarattığı Şiddet” başlıklı yazıları yazarken, Ekim sayısında (178) ise Ali Emre “Günümüz Şiirinde Öfke ve Şiddet”, Necip Tosun “İnternet Yazıcılığı ve Entelektüel Şiddet”, Firdevs Canbaz Yumuşak “Entelektüel Şiddet ve Kadının Dönüşümü”, Hasan Yurtoğlu “Wanted: Entelektüel” başlıklı yazıları yazdılar. Bazı gazetelerde bu sayılar ve yazılarla ilgili haberler çıktı. 25 Ekim günü (haber.sol.org.tr) adlı internet sitesinde “Sağın soldan çaldıkları bir türlü bitmiyor: ‘Entelektüel şiddet’ kavgası” başlıklı ilginç bir söyleşi yayınlandı. Tabii ortada bir kavgaya yoktu, peki bu şiddet gösterisi nereden ortaya çıkıyor ve nereden kaynaklanıyordu? Haberde “Entelektüel şiddet” kavramının, Türkçe’de, ilk kez kendisi tarafından 1987 yılında kullanıldığını, sosyalizme yönelik bir ağrı ve arayışın ürünü olduğunu ileri süren gazeteci-yazar Osman Çutsay, bu kavramlaştırmanın, tam tersi bir noktadan doğrudan sağın hizmetine alınmasına sessiz kalınamayacağını söylüyor. Sağın, sol gösteren bayağılıklardan güç ve kadro devşirdiğini, “düşük solun” veya “eski solun” aklıyla hareket edip devrimciliğin tüm kazanımlarına el koymaya hem meraklı hem de mahkum olduğunu hatırla-

tan Çutsay, “Bunlar kapitalizmi şimdiye kadar hep böyle yürüttüler. ‘Yürütmek’ tek işleridir” dedi.” diye sunuluyor. Devam ederken “pes” dedirtmesi bir yana saç baş yolduran bu “entelektüel”, “aydın”, “solcu”, “öncü” ve “büyük” insanın algısını, anlayışını, bakış açısını ve bu açının genişliğini, bir insanın ego patlamasında nasıl şiddete yönelebileceğini vs. görüyor ve düşünüyoruz.

Çutsay’ın iddiasının aksine ideolojik veya dini bir kavramsallaştırma ile karşı karşıya değiliz. İslam dinine ait “şehit” kavramının her durumda mesela sol’da da “devrim şehitleri” gibi kullanıldığını düşündüğümüzde, yine ATÜT gibi bir kavramı sağ’ın, milliyetçilerin veya İslamcıların ithal etmediklerini de gördüğümüzde kavramların genel geçer yapılarının nasıl ideolojiye sıkıştırılmaya ve mal edilmeye çalışılması sadece anlamsız bir ego gösterisinden başka bir karşılık görmeyecektir. “Şehit” kavramının İslam dinine ait olmasına rağmen farklı zeminlerde de kullanılabilirliği olduğu bir gerçek.

Adı geçen şahsın, “karşı taraf” a karşı kavram sahiplenmesine girişmesi sadece ego patlaması ile açıklanabilir. Üstelik Hece’nin bahsi geçen her iki sayısında onlarca sayfada kavramın doğuşu ve kökenine dair bir belirleme, iddia ve görüş bulunmuyor. Yazarlar kavramın kökeni ve ortaya çıkışı üzerinde durmaksızın, anlam’a yönelik farklı tezahürleri üzerinde durmaktalar. Varsayalım Türkiye’de bu kavramı ilk defa Çutsay kullanmış, ilk defa onun yazılarında bu kavram geçmiş ve kavramın mucidi kendisi olmuş bile olsun; bu durum kavramın başka yazarlarca kullanılmasına mani bir durum olmadığı gibi, kavrama ideolojik bir aidiyet niteliği de kazandırmaz. Örneğin “postmodernizm” kavramının ilk kullanıcılarından daha önemli olan kavramın kasti ve karşılık geldiği durumdur. Postmodernizm kavramının doğuşundaki belirleme çaba-

sı giderek genele yayılmış ve kavram artık bir durumun adlandırılması olarak anonimleşmiştir. Antropoloji kavramının kimin tarafından ilk olarak kullanıldığından çok ne için kullanıldığı önemlidir. İlk olarak kullanılması bir literatür çalışmasında veya bu bilim disiplinin bizatihi varlık buluşunu konu edinen bir çalışma da yer alabilir. Bunlara karşılık belli kavramları ilk kullanıcılarından ayrı düşünemeyiz. Kavram kendi kurucusunu ve ilk kullanıcısının düşünce evreninden koparılmıyor. Karnaval deyince değil, ama “Karnavalesk” deyince Bakhtin’i ayrı düşünemezdiğimiz gibi Bakhtin’in düşünce dünyasını da ayrı düşünemeyiz. “Y-efekti” deyince Brecht’i hatırlamadan olmaz, hatta daha ilerisi onun görüşlerine mutlak değinmek gerekecektir. İcadı ve anlamlandırılması düşünüldüğünde bu kavramların kendi evrenlerinden ayrı düşünülemediği açıktır. Tıpkı yukarıda da belirttiğim gibi ATÜT kavramının Marksist literatürden ayrı düşünülemediği gibi. Ancak “entelektüel şiddet” kavramının yapısının nötr olduğu, kavramın iki ayrı kavramın teşekkülünden oluştuğu ve bu teşekkülün şiddetin alt bir birimine ait adlandırma olduğu ortada ve nettir. Dolayısıyla adlandırılmasının bir ideolojik durumdan veya olgudan çok hayatın farklı bir alanında karşılaşılacak adlandırmalara örnek olacağı açıktır.

LÜTFİ BERGEN

VARLIK DERGİSİ

Ütopya

Varlık Kasım 2011 sayısının dosya konusu; “Gelecek Düşü, Ütopya ve Edebiyat.” Bu başlığın aynı zamanda Tahir Abacı’nın yazısının başlığı olduğunu görüyoruz. Tahir Abacı, denemesinde bir türlü ütopya meselesine gelemiyor. Örneğin Thomas More’un *Ütopya*’sındaki şehir

planlarının tek tip olmasından hareketle TOKİ konutlarını hatırlıyor. Marksizmin kendinden önceki sosyalizmleri “ütopya” ile nitelemesinin bu yazıya mührünü vurduğunu düşünüyorum. Zira, “Eksik teoridir ütopya”, diyerek kesip atıyor meseleyi. Yazarın “Sol tahayyül” dediği Marksizm’in ülkeleri yanında ütopyaların “sol melankoli” diye nitelemesi biraz da Türkiye’deki sol kültürün beslendiği kaynakları aşamaması ile ilgili. Yazar buna da değiniyor. Politzer’in *Felsefenin Başlangıç İlkeleri* ile Nikitin’in *Ekonomi Politik* kitaplarını okuyanların “determinizmi kutsadığını, içinde düş barındıran ütopyayı” ıskaladığını söylüyor. Ancak yazının açmazı da burada ortaya çıkıyor. İşin aslı, Ütopya bir düşünüş değildir. Ancak yazar onu bir düşünüş gibi algılıyor. Bunun için, Tefvik Fikret’in Yeni Zelanda’ya gidip yerleşme niyetini “ütopyacılık” ile değerlendiren Aziz Nesin’i anıyor. Tahir Abacı’nın denemesinde Nazım Hikmet, Şeyh Bedreddin, Beşir Fuat, Baha Tefvik, Sabiha Sertel, Yalçın Küçük, Dıranas ve hatta İstanbul’daki “ünlü Hacı Salih Lokantası”nın da adı geçiyor. Krışhan Kumar’ın *Ütopyacılık* başlıklı bir kitabı var (2005, İmge Kitabevi). Kumar’ın tezi, Abacı’dan farklı. Kumar; “Ütopya, reform yapmayı amaçlayan toplumsal veya siyasal bir el kitabını aşan bir metindir. Doğrudan uygulanabilir olanın daima ötesine uzanmakta ve uygulanması tamamen imkansız bir gelecek kadar ötelere de gidebilmektedir. Fakat asla basit bir hayalden ibaret değildir. Her zaman bir ayağı gerçekliğe basmaktadır.” diyor. Yazara göre ütopya, “Hristiyan Altın Çağ”, “Cennet”, “Vaad edilmiş

topraklar”, “Binyıl”, “İdealkent”, “Coc kaygne Diyarı=Yoksullar Cennet”, “Kızıl derililerin Kötülük Olmayan Diyarı”, “Kayıp Atlantis”, “Kırsal Mutluluk Bölgesi= Arcadia” tasavvurlarıdır ve kaybedilen Cenneti yeniden kazandırmaya ilgilidir. İnsanın kaybedilen Kutsal Kent’e ulaşmak için her türlü dünyevî engeli aşma gayreti ütopya ile sonuçlanmıştır. Kumar’ın kitabı ütopya yazınına yaklaşmak için çok önemli bir kaynak niteliğinde.

Dosya konusunda Firdevs Canbaz Yumuşak’ın “Türk Edebiyatında Ütopya Geleneği ve Ütopik Metinlerde Kadın”

makalesini çok beğendim. Ancak bu makalenin iki ayrı makale halinde yeniden yazılması ve ayrıntılandırılması gerekir bence. Cafer Gariper-Yasemin Küçükçoşkun’un ortak makalesi de “1980 Sonrası Ütopik Türk Romanında Mekan Algısı” başlığı taşıyor ve aslında Küçükçoşkun’un yüksek lisans tezinin yeniden düzenlenmiş hali.

Ütopya konusunda *İdealkent* dergisinin bir projesi var, mutlaka ha-

yata geçmesi gerekiyor: *Ütopyalarda Kent* (Platon-Thomas More- Campanelle- Farabi- Etienne Cabet- Edward Bellamy- William Morris- Charlotte Perkins Gilman vd.). *Karşı Ütopyalarda Kent* (Edward Morgan Forster- Yevgeny Ivanoviç Zamyatin- George Orwell- Kurt Vonnegut- Ray Douglas Bradbury-Adam Şenel vd.).

Varlık Kasım 2011 sayısı dosya dışı yazı seçimleri ile de ilgi çekici. Cengiz Dağcı’nın Yaşar Nabi’ye yazdığı mektup, emek ve mesai ürünü. Edebiyat âleminde böyle mektuplar hep yazılmalı. Cengiz Dağcı’nın mektubundan yazarın yazı çoş-



kusundan bir bölüm aktarmaktan kendimi alamayacağım: “Yazarlar çoğunlukla duygulu insanlar. En tanınmamışından en acemisine değin bir kitabı yayınlanmışsa, dergide bir hikâyesi çıkmışsa heyecanlanır, içi içine sığmaz. Ben de onlardan başka değılimdir. Eserim yayınlanınca kendimi okunduğı kent ve köy evlerinde hissedirim bir süre. Okurlarımla yüzyüze gelip konuşmayı, yurdumuzu görmeyi düşünmez olur muyum? Düşünüyorum.”

Erendüz Atasü'nün “Şair Ruhlu Bir Ağa: Oblomov” başlıklı makalesi, romana, Oblomov eleştirilerinin çerçevesini kırarak yaklaşmakta. Bir kere yazar Gonçarov'un Oblomov'da mahkum etmek istediğı “yobaz Rus feodalitesi” söylemi, Atasü'yü etkilememiş görünüyor. Gonçarov'un geleceğın adamı gördüğü Scholtz'u sevmiyor Erendüz Atasü. Onda bir sahtelik yakalıyor. Ruh yüceliğı ile iyiliğı ile Oblomov'un yanına geçiyor. “Oblomov'da şiddetli bir özgüven eksikliği var” diyor. Oblomov'un uyuşuk, tembel, sömürge bir feodal olduğı ve tarihten silinmesi gerektiğı fikri yanlış bence de. Aslında Gonçarov'un perspektifi ile bakınca modern toplumda da milyonlarca Oblomov bulunabilir. Ayrıca Marks da “*Gotha Programı'nın Eleştirisi*” broşüründe bir anlamda Oblomov'luğı meşrulaştırıyor: Ama bir insan, bedensel ya da zihinsel olarak bir başkasından üstün olabilir, böylece aynı süre daha fazla emek sağlayabilir ya da daha uzun süre çalışabilir (...) bir işçi evlidir, öteki değildir; birinin ötekinden daha çok çocuğı vardır, vb, vb.. Bu durumda eşit emek sarfettikleri halde (...) biri ötekenden daha zengin olacaktır (...) Komünist toplumun daha yüksek evresinde (...) kollektif zenginlik kaynaklarının gürül gürül fıskırmasından sonra- ancak o zaman, burjuva hukukunun dar ufukları tümüyle aşılmış olacak ve toplum, bayraklarının üzerine sunu yazabilecektir: “Herkesten yetene-

ğıne göre, herkese gereksinmesine göre!” (Marks, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*, Eriş Yayınları, 2003: 19- 21). Kur'an'dan başka hiçbir beyan “Boş kaldığın zaman yorul” (94 İnşirâh 1- 3) diyememiş görünüyor.

Derginin son sayfalarında iki söyleşi yayınlanmış. Ekrem Demirli ile Fütuhatt-ı Mekkiye ve İbni Arabi eksenindeki söyleşi önemli ama ben Gökhan Arslan'ın Hayriye Ünal ile söyleşisini daha ilgi çekici buldum. Hayriye Ünal'ın edebiyatla ilgili bazı yargıları tartışmaya açık: “Bugün edebiyattan toplumun kuşukularını giderecek bir düzen önermesini beklemek, insanları kurtuluşa davet edecek manevi bir külliyat oluşturmasını beklemek anokronik bir davranış olur”; “Her kesim kendi ana metinlerinden kopmuş olarak yaşıyor inancını (...) Batı edebiyatının sanat/edebiyata yüklediğı anlam, mesihvari sanatkâr rolü bizde tutmuyor. Edebiyat daima ikinci planda kalıyor. Bu nedenle en baştan edebiyatın dünyeviliğini kabul ederek sürdürmek gerekli”; “Türlerin savunulmaya ihtiyacı yoktur. Bu nedenle yeni bağlantılar peşindeyim ve acı verici hakikatin şiddetine maruz kaldığında bulduğum şiirlerin sevincini özlüyorum. Son yirmi yılı kapsayan heyecan verici bir proje üretme aşamasındayım”; “Yeni olmayı değil sadece, edebiyatı da yıkıcılıkla bir tutuyorum”; “Edebiyat zaten bir ideolojidir. Edebiyat tüm iktidar ve güç konularında rol sahibidir. Bu rolün etkinliği zamana, yere göre değışebilir ancak rolün varlığı tartışılmaz. Edebiyatı formüle edilmiş bir dünya görüşüyle kıyasladığımız için onun müstakil bir ideoloji olduğunu göremiyoruz. Edebiyat zayıf olduğı anlarda bile sürdürdüğü ömrünü, toplumların (...) gereksinimlerine verdiği yanıt ve insanoğlunun bilinçdışı deneyimlerini bilinç yüzeyine çıkarmasına borçludur, bazen bir din, bazen gizli

ilimler, bazen de bilim gibi oluşuna (...) biraz gelişmiş bir bireyin ihtiyaçlarına yanıt veren en iyi dünya görüşü sanattır, edebiyattır." Hayriye Ünal'ın "sanat ideolojidir" ya da "edebiyatın dünyeviliği" yargıları tartışılır önermeler. Çünkü sanat gerçekte, *san'a* olan insan faaliyetinin *hüsn'a*'ya varması değil midir?

Ğ DERGİSİ: HA ĞAYRET!

Ğ dergisi Takdim'inde 3. yılını tamamlamış olmanın gurur ve yorgunluğunu paylaşıyor okuyucusuyla. "Dergiyi devretmek" fikri, takdimi esir alıyor. "Evet, belki planladığımız gibi bir okul olmadı yumuşakça ama başarısız olduk da diyemeyiz. Zira başarısızlık (...) denemekten vazgeçmektir." diyor. Yapılan işten bir hoşnutsuzluk var. Aslında bir yönsüzlük. Derginin *Popüler Edebiyat* soruşturması bu yönsüzlüğe örnek gösterilebilir. "Ciddiyiz ama eğlenebiliriz de!" mantığı ile yapılmış soruşturma kapaktan haber verilmişse bile dergi ve okuyucu için artı değer oluşturmuyor. Zaten onuncu soru ve cevapları eğlenceyi bozacak denli ciddi kaçıyor.

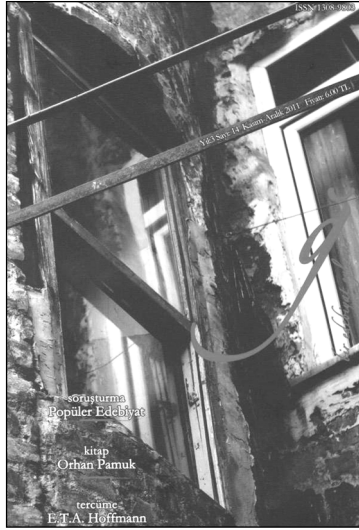
Görkem Evcî'nin Bozuk Para hikâyesinin başlığı "Memur Fahrettin" olsa idi daha ilgi çekici ve kuşatıcı bir kimliğe kavuşurdu. Bir de hikâyenin sonu diyalog değil iç konuşma ile bitirilmeliydi. Sait Faik'in *Lüzumsuz Adam* hikâyesinin sonu ne muhteşemdir. Absürd bir kaçıklık yapılacaksa böyle yapılmalı. "Bineyim bir Boğaziçi vapuruna günün birinde. Bebek'le Arnavutköy önlerinde arka taraftaki oturduğum kanepeden

kalkayım, etrafıma bakayım; kimseler yoksa, denizin içine bırakıvereyim kendimi" (Sait Faik, *Lüzumsuz Adam*, Yapı Kredi Yayınları, 2010:16).

Burcu Aker'in Ercan Yıldırım'a ait "Modern Türk'ün Acıklı Hikâyesi" başlıklı "etraflı incelemesi" bir inceleme değil. İnceleme metnini oluşturan cümle yapıları da bozuk. Birçok cümleyle şöyle başlanıyor: "Ardından öykünün ne olduğuna dair birtakım yargılarda bulunduğundan sonra"; "Dillendirmeye çalışırsak; öykü siyaset aracı olmak zorunda değildir"; "Hemen ardından çocukluk ve cinsellik gibi genel öykü temalarından ve bunun öykücülerimizdeki tezahürlerini sayıp döktükten sonra kadın öykücülere ve on-

ların konu seçimi konusuna atlıyor." Bu cümle yapısını anlamak mümkün değil. "Konu seçimi konusu" ne anlama geliyor? Burcu Aker'in Yıldırım'a ait eleştirileri de üç alanda yoğunlaşıyor: İslamcılık, Doğu-Batı sorunsalı, öykü kuramı. Bu üç konuda yargılarını da şöyle ifade ediyor: "Yazarın standart İslamcı görüşlere sahip olduğunu söyleyebiliriz (...) Türkiye'nin modernite karşısına geleneği ve İslam'ı yerleştirip dikotominin

İslam tarafından yana tavır alınması gerektiğini iddia ediyor"; "Türk öyküsünün doğu-batı sorunsalını yeterince işlemediği, ihtilafa açık gibi görünüyor"; "Biraz açarsak, öykünün ne olduğuna dair konuşurken aslında ne olması gerektiğine dair iddialarda bulunuyor." Burcu Aker'in dile getirdiği bu yaklaşımlar bir inceleme olmaktan çok yargılamayı ifade ediyor. Ercan Yıldırım'ın Türk öyküsünde Müslüman toplumlara has mekanla-



rın yer almadığına dair yaklaşımında doğruluk var. Dostoyevski'nin *Karamozof Kardeşler* romanında din-toplum ilişkileri, mekanlar ve Hristiyan kurumsal yapısına dair bilgiler verilebiliyor. Türk hikâyesinde dinin topluma nasıl baktığı görülmüyor. Ercan Yıldırım'ın buna dair tespitlerinin ve Modernitenin İslam ile çatışmalı yapısının dile getirilmesinin eleştirilmesi ve bu eleştirinin "inceleme" sayılması ilginç.

BİRİKİM DERGİSİ: SİLAH/LA MÜCADELE

Birikim dergisi, sol yazın için önemli eleştirel bir entelektüel mecra olduğu gibi duruşu ve fikir üretimi açısından da Türkiye'nin bir kazancı. Kasım 2011 sayısı da "silahla mücadele" başlığında toplanan makalelerle kotarılmış bir dosyadan oluşuyor. Solda şiddetle hesaplaşmaya dönük fikri söylemlerin gelişmesi çok önemli. Kemal Burkay'ın Türkiye'ye döndükten sonra "şiddet eylemlerini onaylamadığını" söylemesinden sonra, Oral Çalışlar da *Radikal* gazetesinde "Solun Şiddetle Sınavı" (20.11.2011) başlıklı bir yazı yazdı. Şiddetin içselleştirilmesi meselesinden bahseden Oral Çalışlar'ın 1960'lı yıllarda Fidel Castro, Ho Chi Minh, el-Fetih gibi silahlı hareketlerin Türk solunu etkilediğini söylemesi de şiddetin uluslararası boyutunu koyması bakımından kaydedilmelidir. Oral Çalışlar, şiddetin metod olarak benimsenmesinin en nihayetinde bunu kullananların kendi iç ayrılıklarına da sirayet etmesi sonucunu doğurduğunu da eklemiştir. Kemal Burkay da "artık barış, demokrasi, herkesin sesini özgürce çıkarma-

sını istiyoruz" diyerek fikirden yana ağırlık konulmasını istiyor.

Birikim, tam böyle bir ortamda "gündemi önceden okuyarak" dosya yapmış. Tebrik etmek gerekir. Bununla beraber *Birikim* dergisinin bu sayıda şiddetin ve silahlı mücadelenin teorik temellerini Türkiye-dışı örnekler ölçeğinde analiz etmesini henüz bu fikrin kültürel desteğinin zayıf olduğu şeklinde mi okumak gerekir?. Ömer Laçiner'in yazısında "devrim için savaşmaya sosyalist denemez" sloganını bayrak edinen "öncü savaş"çı akımlardan bahsediliyor. Onun, "1980'lere gelmeden, hemen tüm dünya ölçeğinde tasfiye edilmiş, ya başlangıçta edinebildiği destek/sempati halesini büyük ölçüde yitirip marjinalleşmeye doğru sürüklenmiş ya da "sosyalizme dönecek/dönüşecek öfke potansiyeli"nden

sonuç alamayacağını fark ederek, etnik milliyetçi öfke ve gerilimlerden enerji ve güç temini yoluna sapsın hale gelmişlerdi" eleştirisi hak mücadeleleri için aklı selim bir okuma. Ahmet İnsel'in "Devrimci İlahiyat'ın Işığında Şiddet" başlıklı yazısında da Neçayev'in oportünist/mistik/çelik disiplinli/aşırı iradeci terörist devrimci hayatı anlatılıyor. Bir de

makalesinin hemen ardından Neçayev'in "Devrimci İlahiyat" başlıklı manifestosu yayınlanmış. Tanıl Bora-Emin Alper'in Merih Cemal Taymaz ile söyleşi de ilginç ayrıntılar içeriyor. Taymaz, "zamanın ruhu, bir ölçüde dönenceler ruhudönenceler arasında kalan alanın politik iklimidir kastettiğim- olarak da tanımlanabilecek bir biçimde, bir güzergah üzer-



rinde, sanki dünyanın çevresini dolanan bir ayaklanma koridoru içerisindeymişiz gibi dönem boyunca ‘silahlı mücadeleler ve gerilla savaşları çağı’ yaşanır” diyor. Taymaz, “12 Mart sonrası dönemde, geçmişe ilişkin tutumunu ve politik savunusunu- hesaplaşmayı doğru bulmadığı için- ileriye, hareketin ‘geleceğine’ bırakan, bu anlamda da geçmişle hesaplaşmayan” sol’dan da bahseder.

Ahmet İnsel’in yazısında Dostoyevski’nin *Cinler* romanına da atıf var. Bilindiği gibi Neçayev, Dostoyevski’nin *Cinler* romanındaki Stephan Trofimoviç Verhovenski. Dostoyevski üzerine yapılmış bir incelemeden bahsedeceğim burada. Güneş Ayas, *Dostoyevski’de Batı Sorunu: Rus Ruhü ve Evrensellik* (Doğu Kitabevi, 2010) adlı eserinde, Dostoyevski’nin aydınların eleştirisini ifadelendirerek şöyle der: “*Cinler*’de 1840 kuşağı Batıcılarını temsil eden Stephan Trofimoviç, Rus halkının insanlığa hiçbir şey vermediğinden yakınıp ‘Raşel’i bin Rus köylüsüne değişmem... Daha ileri gitmeye hazırım ben: Bir Raşel’e tüm Rus köylülerini veririm’ der. Bazı eleştirmenler tarafından *Cinler*’de Dostoyevski’yi temsil ettiği ileri sürülen Şatov Rus Batıcıları için daha sert konuşur: ‘Rusya’da... herkesin gözlerinin içi gülse önce onlar mutsuz olur... Onların ruhlarına işlemiş, hayvanca, sonsuz bir Rusya nefreti söz konusudur’ (...) Dostoyevski Rus köylüsünü Rusya’yla ve Ortodokslukla özdeşleştirmiştir. Bunun için halktan ve Rusya’dan kopan Batılılaşmış aydınlar ona göre hayatlarına yön verecek ahlâkî ilkelere de kopmuş olurlar. Bu yüzden romanlarındaki aydınlar hep bunalımdadır (...) Dostoyevski’nin sözünü ettiği bunalım toplumsal bir sorundur ve Rusya’nın Batıyla kurduğu sorunlu ilişkiden kaynaklanmaktadır. Dostoyevski bunu yüceltmek şöyle dursun, kıyasıyla eleştirir ve tek tedavisinin halkla ve onun

‘kutsal’ değerleriyle bütünleşmek olduğunu söyler” (Ayas, 2010: 74- 5).

GELENEKSEL KADIN’A DAİR

Hece dergisinin Ekim gündeminde Cihan Aktaş’ın bir yazısına dikkat çekip kısa bir değinide bulundum. Cihan Aktaş’ın mezkur yazısı 10 Ekim 2011 tarihli *Taraf* gazetesinde “Rehine Başörtüsü” başlığı ile yayınlandı. Sanırım Sayın Aktaş, bu yazıya yorumlarımın “bir yanlış anlama olduğunu” düşünmüş. Bu tür değini ve yorumların kimseyi kasıtlı olarak kırmak veya üzme gibi bir amacı yok. Bir perspektiften doğan görüşlere karşı her zaman eleştirel yaklaşımlar geliştirilebilir. Türkiye’de fikir ürünlerine yönelik tenkit-tahkik-kritik çabalarının mecra bulamama riskini göze alarak bu değinmeleri yazıyorum.

Bir metnin okuyucu zihninde oluşturacağı algı ile metin yazarının yansıtmak istediği algı arasında fark olabileceğini, değerli yazarın takdir edeceğini umuyorum. Düşüncelerin başka düşüncelerle tekmül edeceği, teyakkuz haleti kesbedeceği izahıta varestedir. Netice olarak sayın yazarın yazısını yanlış anladığımı düşünmüyorum. Cihan Aktaş’ın bir süredir “kirlî işler” kavramı ile düşünce ürettiğini ve geleneksel kadının işini başörtülü kadınların yapmamasını ima eden cümleler kurduğunu söylemek istiyorum. Nitekim 17.10.2011 tarihli “Dünya Bülteni” isimli internet sitesinde “Başörtülü kadınlar bu toplumda kirlî işler ve hizmetler alanına sürülen parya muamelesi görmesin artık, akli katılımlarıyla bir varlık gerçekleştirerek buldukları topluma değer kazandırsın, toplumdaki eksik ve zaafarla malûl kadın algılarını da tashih etsin, onarsın istiyorum” dedikten sonra “herkesin kendi kirlî işini kendi yapacağı” ütöpik bir toplum tasavvuru geliştirdiğini görüyorum (<http://www.dunyabulteni.net/?aT>

ype =haber&ArticleID=179342). Yazar, aynı terimi yine "Dünya Bülteni" adlı site-de 26.10.2011'de Ahmet Sait Akçay ile söyleşisinde "Çocuklarını kirli işler alanında çalışarak yetiştiren annelere hepimiz bir şeyler borçluyuz" cümlesi ile yineledi (<http://www.dunya-bulteni.net/index.php?aType=haber&ArticleID=180781>). Dolayısıyla sayın Cihan Aktaş'ın Taraf Gazetesindeki yazısındaki "Üstelik başörtülü kadınlar bu ülkede ve her yerde hem başda bahçede hem de mustazaf olmaktan ileri gelen mecburiyetle, kirli işler alanında çalışmaya devam ettiler. Şimdi söz konusu olan akli ve sanatsal yeteneklerle ilgili daha geniş kapsamlı ve yasaklı yılları telafiye dönük bir katılım." cümlesi yazarın geleneksel kadına yönelik belli bir duruş, kendini o kadından bir nebze uzak tutuş fikrinde istikrar bulduğunun ifadesidir. Her şeye rağmen sayın Cihan Aktaş'ın yazısını yanlış anlamış olabilirim. Bu ihtimale binaen, Cihan Aktaş'ın adı geçen yazısının okunmasını öneriyorum (Taraf Gazetesi, 10.10.2011).

KENAN ALPAY

'ÂKİF TARTIŞMASI'NI TUHAF SAYAN BİR ANADOLUCULUK GÜZELLEMEŞİ

Lütfi Bergen imzasıyla *Hece* dergisinin 179. sayısında (Kasım 2011) 'Bir Tuhaf Akif Tartışması' başlığıyla yayınlanan yazıya dair birkaç not düşmek zorundayım. Aksi durum isnat edilen 'tuhaf'lığı kabullenmiş olmamıza hamledelebilir. Böylece sayın Bergen'in yazısında iddia ettiği görüşlerin ne kadar tutarlı olduğunu irdelemek üzere bazı hususları *Hece* okurlarının nazarı dikkatine sunmak üzerimize vacip oldu.

Sayın Bergen'in mezkûr yazısında atfı yaptığı "Mehmet Akif'in Kur'an Anlayışı Üzerinden İslamcılık Akımı Mo-

dernizme ve Oryantalizme Nasıl Bağlanır?" (*Haksöz*, Ekim 2011) başlıklı makalem zannedildiği gibi basit bir rekabet duygusunun tezahürü değil. Bergen'in 'İslamcılık akımı içinde bir çatlama' olarak lanse edip sevindiği gelişmeyi çok da anlayabilmiş değilim. Ama kabaca anlaşıldığına göre İsmail Kara ve Anadolu-culuk hareketi (*Dergâh* çevresi) adına cevap vermiş olmak gibi bir niyetle ve gayretle karşı karşıya olduğumuz kesin.

Öncülleri ve ardıllarıyla birlikte merhum Mehmet Akif'in Kur'an anlayışını modernizme ve oryantalizme bağlayan ve İsmail Kara'nın görüşlerinde tebarüz eden 'geleneksel' perspektifin irdelenmesi neden ve nasıl tuhaf addediliyor? Kur'an-ı Kerim'in gereğince anlaşılması ve toplumsal hayata hâkim kılınması için tarihsel süreçte oluşmuş hurafe, bid'at, İsrailiyat gibi sapmalardan arınma çağrısı yapan Akif'in şahsında İslamcılık çizgisini kökü dışında ve nevezuhur bir muzır fikriyat olarak yaf-talamanın ne kadar büyük bir bühtan olduğunu dile getirmeye çalışıyorum. Müslüman bir düşünür olarak Akif, Kur'an'ın mezarlıklar ve fal kitabına dönüştürülmesinin bir ifsad olduğuna dikkat çekiyorken İsmail Kara açıkça mezarlık ve fal kitabı muamelesi yapıyor Kur'an'a. *Mızraklı İlmihal* kültürünün Anadolu Müslümanlığını muhafaza etmek adına Kur'ana dönüşün önüne bir barikat gibi yerleştirilmesinin yanlışlığını dile getirmeye çalıştığım makalede Akif ve İslamcılık akımını yerli yerine oturtmaya çalışıyorum.

Kara'nın bu coğrafyanın, bu tarihin ve bu toplumun din anlayışı paradigmasıyla (mistik ve milliyetçi Anadoluçuluk) yargılayıp mahkûm ettiği ihya ve islah temelli İslamcılık hareketinin kendini belli bir coğrafya ve tarihsel zeminle sınırlı görmemesi bir zaaf, kusur veya nakısa değil tersine fitrî, kitabî ve kâmil bir tercihtir. Sonra İslamcılık eleştirilerini sadece Anadoluçuluk akımına yöneltmez ki. Aynı paralelde sey-

reden Mezopotamyaçılık, Persçilik/İranlılık, Mısırcılık, Balkanlılık, Kafkasçılık gibi İslam'a ve fitrata yerli-millî çerçeve çizmeye kalkışan girişimlerin tamamıyla problemlidir. Tam da burada Bergen'in yazısında geçen "Anadoluculuk fikir akımının İslamcılığı modernleşme kavramı içinde kategorize etmesi" iddiasına açıklık getirmekte fayda var. Üst bir kimlik olarak telaffuz edilen ve herkesi kategorize etme hakkını uhdesine alan Anadolucuk akımının bizatihi kendisi modern değil mi? Köklerini Nurettin Topçu'ya, Mükrimin Halil'e, Hilmi Ziya'ya ve en nihayet Nüzhet Sabit'e kadar uzatabileceğiniz Anadoluculuk ideolojisi hangi makul gerekçelerle modern sayılmıyor da bin yıllık bir köklü gelenek unvanını kazanıyor?

Son dönem Osmanlı yönetici sınıfının bir kurtuluş reçetesi olarak sunduğu Türkçü-Turancı veya İslamcı bir imparatorluk emellerinin çökmesiyle zuhur eden Anadoluculuk, modern dönemin kurgusal bir ideolojisi. Fütuh hareketleri başarısızlığa uğramasaydı, Avrupalı sömürgecilik faaliyetlerinin önü alınabilseydi kimin aklına gelirdi Anadoluculuk? Bugünden geçmişe bakarak inşa edilen kutsanmış bir tarih, coğrafya ve atalar kültürü sentezinin fikrinden ismine kadar ithal olduğu zaten ehlinin malumudur. Lakin bir çöküş dönemi, içe kapanma ideolojisi olarak belirginleşen Anadolucuk siyasetine önce felsefi sonra da mistik-dini meşruiyet oluşturulduğunu bilmeyenler olabileceğini var sayarak bu hatırlatmaya ihtiyaç duyduk.

"Haksöz çevresinin Anadoluculuk diye bilinen düşünce akımına çekincesi yeni değil" cümlesiyle yazarlarımızdan sayın Hamza Türkmen'in önceki yıllarda yazdığı yazıları hatırlatan Lütfi Bergen, bir milliyetçilik hareketi olarak tanımladığı Anadolucuğu İslamcılık içinde bir çatlama zemini olarak konumlandırıyor. İslamcılığı çatlatıp zayıflatarak

yerli-millî ve mistik bir çerçeveye sıkıştırma misyonunu sevinçle benimsemiş bir Anadolucu olarak Bergen'in lüzumsuz yere zafer havasına girdiğini söylemek yanlış olmaz herhalde.

Ancak Mehmet Akif ve İsmail Kara üzerine yazdığım makaledeki tuhafıkları eleştirme adına yola koyulan Bergen'in sözü Hamza Türkmen'in kitabındaki bazı vurgulara yönlendirmesinde ciddi bir 'tuhafıklık' olduğu kanaatindeyim. Kara'nın Reşit Rıza ve Mehmet Akif'ten başlayıp günümüze kadar her rengi ile İslamcılık akımını oryantalizme, modernizme ve Marksist-sosyalist etkiye bağlayıp mahkûm etme stratejisine benzer bir tutum maalesef Bergen'de de tezahür ediyor.

Daha baştan Haksöz çevresini Anadoluculuk eleştirisinde editörü Kürtçe edebiyat üzerinden bir kimlik inşa etmeye çalışan *Yordam* ile paralelleştirmeye girişmenin bir manası olmalı. Bu mana kendisini az sonra cümlelere dökmekte ve Kara'nın başlattığı oryantalist, modernist, Marksist-sosyalist etkiye açık İslamcılık yaftasına bir de Kürtçülük yaftasını ekleyerek huzura kavuşmaktadır. Bu kadar kolay mı acaba? Kendini anlatmak yerine İslami çevrelere kulp takma yarışına girmek çok mu cazip bilemiyorum ancak bu temelsiz ve son derece çirkin ithamların ahlaki bir gerekçesinin söz konusu edilemeyeceğinden son derece eminim. Hayatımızın her alanını İslam'ın çizdiği hatlar üzerinde inşa etmeye azmetmiş çevremizi "dini kırmızı çizgimiz yok, edebiyatta olmamalı böyle şeyler" diyen bir çevre ile yan yana getirmeye çalışan bir yazarın adaletten ne derece nasiplendiği ortadadır.

Bergen makalesinde Hamza Türkmen'in *Türkiye'de İslamcılığın Kökleri* kitabında Kur'ani kavramlar ve modern sosyal bilimlerin kavramlarından yola çıkarak tefrik ettiği 'kavmi kimlik' ve 'ulusal kimlik' tezini, insanı hayret içerisinde bırakmak bahasına, bağlanabilecek en absürt

noktaya bağlamaktadır: “Türk kimliğini Kürt kimliği karşısında zayıflatmak.” Bu durum, eğer kötü niyetli değilse sayın Bergen’in hem Kur’ani kavramları hem de modern sosyal bilimlerin kavramlarını anlama ile ilgili ciddi bir yetersizlik veya karmaşa yaşadığına işaret ediyor. Şöyle ki, sayın yazarın Türkmen’in kitabından alıntı yaptığı yerlerde de açıkça belirttiği üzere “kavmi kimlik tamamen fitridir, Rabbimizin ayetlerindedir. Ulus kimlik ise sanal, üretilmiş, ideolojik ve modernleştirici bir proje” karşımıza çıkmaktadır. Temelleri ve hedefleri itibariyle birbiriyle çatışan kimlikler arasında iman ve küfür mücadelesi sürdüğüne dikkat çeken Hamza Türkmen ve Haksöz çevresinin “Türk kimliğini zayıflatırken Kürt kimliğini güçlendirme projesi” gibi akıllara zarar bir tercihte bulunarak kendini inkara kalkışacağını sayın Bergen’in görememesi mümkün mü?

“Türk dışı etnisiteleri olumlama ama konu Türklere geldiğinde onların ulus ve sanal olduğundan dem vurmak” şeklinde devam edip “milliyetçiliğin başka bir söylem içinde yeniden üretilmesi”ne bağlanan iddialar ise kelimenin tam anlamıyla insana pes dedirtiyor doğrusu. Başka herhangi bir kavmin olduğu gibi Türk kavminin hangi hakkı tarafımızdan sanal sayılıp inkâr edilmiştir, bu husus izaha muhtaçtır. Herhangi bir kavmi kimliğin haklarının inkârını Allah’ın ayetlerini inkâr yani küfür olarak gören muvahhidlerin hesabı bu dünyanın politik kaygılarından ibaret değildir ki, milli çıkarlar üzerine bir hayat bina etsinler. Tasniflerin de tercihlerin de itikadımız üzerinden netleştirilmesi gerektiğini savunan Haksöz çevresinin yeni bir milliyetçilik hem de Kürt milliyetçiliği üretmeye kalkışması açıktır ki hem ahlaki hem de siyasi olarak intihar anlamına gelecektir. İtikadımızdan, aklımızdan ve ahiret gününden şüphe duymuyoruz elhamdülillah.

İslamcı çevreler gibi ‘tuhaf’ bir bataklığa saplanmamak için Lütfi Bergen okurlarına şöyle bir çıkış noktası öneriyor: “Müslümanca hayatı siyasi mücadeleden ayırıp içtimai hayatın içindeki mahalle/teke/esnaf-dindarlık algısına çevirmesi tartışmanın çıkış noktasını oluşturuyor.” Sayın Bergen’in bu çıkış yolunu hangi temeller ve tecrübeler üzerinden geliştirdiğini tam olarak bilemiyorum. Ama bu durum yazarın tutarsızlığını göremediğim anlamına gelmiyor. Mesela Müslümanca hayatı neden, nasıl ve nereye kadar siyasi mücadeleden ayırıyor musunuz? Sonra siz Müslümanca hayatı siyasi hayattan ayırma hakkına sahipseniz bir diğeri de iktisadi veya hukuki mücadeleden ayırma hakkına neden sahip olmasın? Bu ayırma sürecine ahlaki, sanatsal, kültürel, teknolojik, sportif alanları eklememek için ne gibi engeller var?

Anadolucuk akımı yumuşak bir laiklik, kuşatıcı bir sekülerlik önermesiyle Müslümanca hayata mahallede, tekkede, esnaf teşkilatında elbette ki Kemalist laiklik siyasetinden daha geniş bir alan açmayı vaat ediyor. Ancak dolaylı gönderim yapıldığı için soruyorum: Neden bize ‘laikliklerden laiklik beğen’mek zorundaymışız muamelesi yapılıyor? İlâveten Anadolu laikle Kemalist laiklik arasında sıkışıp kaldığımız da birilerinin hüsnü kuruntusu olsa gerek.

Son olarak yazarın yine Mehmet Akif üzerinden sürdürdüğü ‘Batı tekniği karşıtlığı’ meselesine de değinmek icap ediyor. Batı’yı ve tekniğini şeytanlaştıran gelenekselci-mistik Anadoluçuluk akımı, anlamsız ve sonuçsuz bir diyalektiğe davet ediyor bizi. Yazar, düşüncelerini temellendirdiği Doğu-Batı, modernizm-gelenekçilik veya teknik-sezgi karşıtlıklarında olumluluk atfettiği doğu, gelecek ve sezgi çizgisini çıkış noktası olarak sunuyor bize. Bu çizginin dışında kalan ve Mehmet Akif’in temsil ettiği vahyi ila-